

Fenntarthatóság kontinensről kontinensre: **DÉL-AMERIKA**

Észak-Amerikából délre vesszük az irányt, és a tizenkét országot felölelő, természeti kincsekben legsokszínűbb kontinensen barangolunk tovább, annak fenntarthatósági szempontjaira is rátekintve.

Bár Dél-Amerikát sokszor egy lapon említik Közép- és Észak-Amerikával, földrajzi értelemben valójában különálló kontinens. Északnyugaton a közép-amerikai földnyelvtől a Panama-csatorna választja el, míg keletről az Atlanti-óceán, nyugatról pedig a Csendes-óceán határolja. Domborzatát és élővilágát tekintve az egyik legkülönlegesebb földrész, melynek megismerése szinte valamennyi kalandvágó utazó bakancslistáján szerepel. Az Amazonas-medence buja, élettől hemzsegő esőerdői, az Atacama-sivatag csontszáraz lélekvesztője, az Andok izgalmas vonulatai és Patagónia mesés hegységei bizonyára mindenki számára ismerősen csengenek.

A kontinensen 12 ország osztozik, köztük Argentína és Brazília, a tangó és a szamba őshazája, az inka romokkal tűzdelt egzotikus Peru és az ásványkincsekben bővelkedő Chile. Dél-Amerika gazdag, ugyanakkor hányatott, viszályokkal tűzdelt történelme mind a mai napig rányomja bélyegét a politikai instabilitással és társadalmi egyenlőtlenségekkel küzdő latin-amerikai országok mindennapjaira. Miközben a világ többi országának a tekintete megrovón fordul a természeti kincseit rossz gazda módjára elfecsérlő kontinens felé, a globális gazdasági visszaesés és az éghajlatváltozás tovább mélyíti Dél-Amerikában a válságot. A következőkben annak járunk utána, miként kerülhet főszelepbe vagy éppen szorulhat háttérbe ilyen körülmények között a fenntarthatóság.

DÉL-AMERIKA

Terület: 17 840 000 km² (12%)

Népesség: 441 200 000 fő (5,5%)

Népsűrűség: 28 fő/km² (59 fő/km²)

Urbanizáció aránya: 82% (56,6%)

Egy főre jutó GDP: ~9 300 \$/fő (18 721 \$/fő)

CO₂-kibocsátás*: ~1,6 milliárd tonna** (4,4%)

Egy főre jutó CO₂-kibocsátás: 3,6 tonna/fő (4,25 tonna/fő)

Egy főre jutó hulladékmennyiség: ~326 kg/fő (~250 kg/fő)

Megújulóenergia-kapacitás: n. a. (3064 GW)

(): A globális értékhez viszonyítva.

* A fosszilis tüzelőanyagok elégetéséből származó antropogén kibocsátás.

** Az érték a Karib-térség kibocsátási adatait is magában foglalja.

KÖRNYEZETI TELJESÍTMÉNY

Ahogy az észak- és közép-amerikai országok, úgy a dél-amerikai államok sem teljesítenek jól a Yale Egyetem nemzetközileg elismert, 40 környezeti mérőszám alapján megállapított Környezeti Teljesítményi Indexében (EPI): a legmagasabb pontszámot felmutató Chile a 65., Ecuador a 66., Venezuela pedig a 67. helyen szerepel. A rangsort az egyes országok környezetvédelmi erőfeszítései, a határaikon belül található ökoszisztémák vitalitása, a légszennyezési adatok és a klímaváltozással szembeni fellépés határozza meg. Az index első helyén egyébként Dánia, a 180. – és egyben utolsó – helyén pedig India áll.

DÉL-AMERIKA A BIODIVERZITÁS FELLEGVÁRA

Dél-Amerika élővilágának vitalitása kulcsfontosságú a globális biodiverzitási célok szempontjából, hiszen bolygónk legfajgazdagabb területéről beszélünk, mely megszámlálhatatlanul sok különleges állat- és növényfaj otthona. A régióban kiemelt szerepet tölt be ebből a szempontból az Amazonas-medence, amely a Föld fajainak mintegy 10 százalékának ad otthont, ráadásul kutatások alapján továbbra is háromszor annyi növényfaj fordulhat elő a területen, mint amennyit eddig jegyzékbe vettek. Amazonia ecuadori területein egy hektáron több faj él, mint egész Észak-Amerikában.

Azonban Amazonia érzékeny ökoszisztémái, melyek milliónyi kölcsönös kapcsolódási pont bonyolult szövetét alkotják, gyors ütemben hanyatlanak. Ez azért is különösen nagy probléma, mivel egyes fajok egyedszámának drasztikus csökkenése vagy teljes eltűnése komplex ökoszisztémák átalakulásához, legrosszabb esetben pedig összeomlásához vezethet. Az Amazonas mentén az emberi tevékenység hatására olyan – egyes ökoszisztémák számára talán pótolhatatlan – fajok tűnnek el örökre, melyeket jó eséllyel még fel sem fedeztünk.

Az andoki kondor a világ legnagyobb tömegű röpképes madara, amely 15 kilogrammos testsúlya dacára a repülés nagymestere. Megfigyelték, hogy a légáramlásokat követve akár 172 kilométert is képes anélkül megtenni, hogy egyet is csapna a szárnyával

Az Atacama-sivatag a bolygó egyik legszárazabb vidéke, ahol az éves átlagos csapadékmennyiség 3 milliméter, de bizonyos részein gyakran évekig nem esik egyetlen csepp sem. A talaj alsóbb rétegei azonban baktériumok és apró élőlények számtalan formáját rejtik, melyeket az ásványkincsek felelőtlen kitermelése veszélyeztet

Dél-Amerika azonban nem csak Amazóniából áll: itt található az Andok varázslatos hegyvonulata, a sokszínű mikrobiális élettől hemzsegő Atacama-sivatag és az ezerarcú Patagónia is. Egészen elképesztő tény, de az Andok trópusi területei a Föld összes növényfaja 1/6-od részének adnak otthont, fajainak 50 százaléka pedig sehol máshol nem található meg a bolygón – 570 emlős- és 980 kétlélő fajával messze a legváltozatosabb biodiverzitási forrópont a világon. Az olajkitermelés, a bányászat, a fűrészipar, a kábítószer-ültetvények és a vízerőművek gátjai azonban ezt a régiót is komoly kihívások elé állítják.

AZ AMAZÓNIAI ERDŐIRTÁS GLOBÁLIS JELENTŐSÉGŰ PROBLÉMA

Az amazóniai esőerdőt nem véletlenül hívják gyakran a Föld tüdejének: a nyolc országon átnyúló, Magyarország területének 72-szeresével felérő terület a becslések szerint 400 milliárd

növénynek ad otthont. Ez a növényzet elengedhetetlen szerepet tölt be a vízkörforgásban, a WWF UK becslései szerint naponta 20 milliárd tonna vizet juttat a levegőbe. Emellett a szénmegkötő funkciójáról sem szabad elfeledkezni: becslések szerint 150–200 milliárd tonna szén tárolódik jelenleg az Amazonas erdeiben és tala-jában. Ritkán említett adat, hogy 47 millió embernek, köztük kétmillió bennszülöttnek ad otthont. Egyes becslések szerint az Amazonas-medencében nagyjából 300 nyelvet beszélnek.

A Föld tüdeje azonban nincs jó állapotban. A jelenlegi adatok szerint az amazóniai esőerdő mintegy 20 százaléka már elpusztult. A környezetkárosítás oka mögött elsődlegesen a szarvasmarhatartás és a mezőgazdaság, az infrastruktúra (például utak) építése, az illegális fakitermelés, a bányászat, valamint a földkiszajátítás áll. És hogy miért igazán veszélyes ez a tendencia? Közel van az az átbillenési pont, amikor az erdőirtás és a globális felmelegedés az éghajlati erők visszafordíthatatlan dominóját indítják el, szavannává alakítva ezt a túlélésünk szempontjából is felbecsülhetetlen értékű területet. Ugyan 2015-ben a párizsi klímaváltozási

A Patagóniában honos jámbor chilei villásszarvas populációjának nagy része mára kipusztult. Chile vörös listás, egykor nagy számban jelen lévő címerállatára az őshonos ragadozók és az illegális vadászat mellett a kóbor kutyák is nagy veszélyt jelentenek, mivel nem jeleskedik hosszútávútásban

konferencián Brazília kötelezettséget vállalt arra, hogy 2030-ig 12 millió hektárnyi erdőt telepít, az adatok aggasztók, hiszen csak a múlt év első kilenc hónapjában az Amazonas brazíliai részén 2016 óta a legmagasabb erdőirtási arányt jegyezték.

Némi bizodalomra adhat okot, hogy Brazíliában, ahol az erdőirtások csaknem kétharmada zajlik, az év elején hivatalba lépő kormány újraindította az Amazonas Alapot, a regionális természetvédelem egyik legfontosabb eszközét, és újjáalakította a civil társadalom környezetvédelmi tanácsát (CDESS) – mindkettőt az előző elnök, Bolsonaro idején hagyták el. Az újonnan kinevezett Marina Silva környezetvédelmi miniszter a napokban hívta össze a nyolc amazóniai ország vezetőit, hogy egy „a második világháború utáni Marshall-terv nagyságrendű erőfeszítésre” szólítsa fel őket az átbillenési pont elkerülése érdekében. A régióban akad már példa az erdőirtás elleni sikeres fellépésre. A történelme során illegális aranybányászattal, fakitermeléssel és kokatermesztéssel küzdő Peruban például 2019-ben indított a kormány egy programot, hogy felszámolja az elsődleges erdőpusztuláshoz hozzájáruló illegális aranybányászati tevékenységeket. A legkritikusabb bányászati területeken a felmérések szerint az erdőirtás mintegy 90 százalékkal csökkent.

Az amazóniai erdőirtás ellen az Európai Unió is fellép. Egy új törvényjavaslat szerint ugyanis az érintett területekről

származó termékek behozatala tilos lesz az unió piacára. Erre azért van égető szükség, mert egy 2020-as tanulmány becslése szerint az Amazonas és a kelet-brazíliai Cerrado vidékéről az EU-ba importált hús 17 és a szója 20 százalékát illegális erdőirtással sújtott területeken termelték. A szabályozás a szójára, a marhahúsrá, a palmaolajra, a fára, a kakaóra és a kávéra, valamint néhány származékos termékre, köztük a bőrre, a csokoládéra és a bútorokra vonatkozik majd. A gumi, a faszén és néhány palmaolaj-származék az unió jogalkotók kérésére került a listára.

FELLÉPÉS AZ ÉGHAJLATVÁLTOZÁS ELLEN

A hatalmas amazóniai esőerdő – mely becslések szerint mintegy 1,2 milliárd tonna szenet von ki a légkörből évente – nem csupán az élet megannyi formájának nyújt menedéket, hanem a régió éghajlatát is jelentős mértékben szabályozza, és a klímaváltozás elleni harcban az egyik legfonto-

sabb szövetségünk. Ennek ellenére az utóbbi 60 évben mintegy 20 százalékkal csökkent a területe az emberi tevékenység hatására. Napjainkban az Amazonas-medence túlélése pengeélen táncol: az erdőterületek folyamatos csökkenése vészjósló közelségbe hozta azt az átbillenési pontot, mely után Amazónia jelentős hányada elveszteni trópusi esőerdő jellegét és szavannává válna. Ez, amellett, hogy a régió éghajlatát teljesen újrarajzolná, és olyan globálisan keresett termények, mint a kávé, kakaó, cukornád termesztését befolyásolná igen negatívan, azt is jelentené, hogy Amazónia nettó szénelnyelőből nettó szénkibocsátóvá válna, felgyorsítva a globális felmelegedést. Azt, hogy az átbillenési pont mikor következik be, nem lehet pontosan előre jelezni, egyes kutatók szerint viszont már be is következett, és az Amazonas-medence jelenleg is egyre gyorsuló ütemben alakul át szavannává.

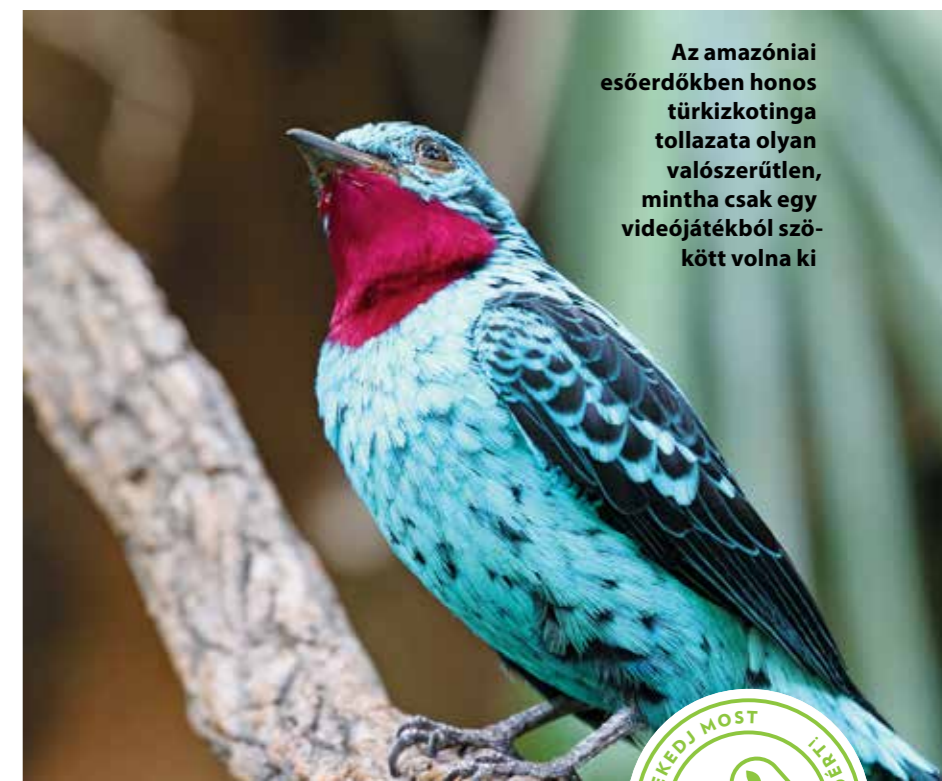
Aggodalomra ad okot, hogy a tengeri áramlásokra és a nagy földi légkörzésre ható, a Csendes-óceán keleti medencéjében megfigyelhető El Niño-jelenség (melynek két periódusa a jellemzően alacsonyabb globális hőmérsékletet hozó La Niña és a magasabb hőmérsékleti értékeket produkáló El Niño) az idén átvált a melegebb periódusába, amely a déli féltekén várhatóan rekordmagas hőmérsékleti értékeket és tartós aszályos időszakokat produkál a következő években. Az El Niño-periódus erejétől és hosszától függ, hogy az elkövetkező időszakban megdőle az éves globális átlaghőmérséklet maximuma, mindenesetre szinte biztosra vehető, hogy vészes közelségbe kerülünk (akár át is lépjük) a 1,5 Celsius-fokos határértékhez. Fontos hangsúlyozni, hogy ez még nem jelenti a Párizsi Megállapodás klímacéljainak teljes kudarcát, hiszen az El Niño újbóli periódusváltása várhatóan mérsékli majd valamelyest a hőmérsékleti értékeket, azonban mindenképpen a kibocsátások gyors és határozott csökkentésére lenne szükség.

Dél-Amerika legnagyobb üh-g-kibocsátójaként Brazíliának kiemelt felelőssége lenne a klímaváltozás elleni fellépésben. Ehhez képest a Climate Action Tracker (CAT) tudományos körökben is elismert és hivatkozott klímapolitikai szakportál értékelése alapján a jelenlegi célkitűzéseik elégtelenek, és 2030-ig jelentős fejlesztésekre lesz szükség. Ha a világ többi országa is Brazília klímacéljait követné, 2–3 Celsius-fok közötti átlaghőmérséklet-emelkedésre számíthatnánk

Amazónia erdőterületei vészes ütemben csökkennek. A képen vörös szín jelzi a nagyarányú erdőterület-csökkenést, míg sárga a mérsékelt, kisebb károkozást

század végéig. Még rosszabb a helyzet Argentínában, melyről ugyan kevesebb szó esik a klímaváltozás kapcsán, mégis jelentős kibocsátó. Klímacéljait a CAT erősen elégtelennek értékeli, az ENSZ felé beadott akciótervekből pedig a transzparencia mellett számos jó technológia integrálása is hiányzik. Brazília, Argentína, Chile és Kolumbia is 2050-re kívánja elérni a nettó nulla kibocsátást. Velük ellentétben Peru nem nettó nulla célt állított, hanem karbonsemlegessé kíván válni a század közepéig. Bár a nettó nulla és a karbonsemlegesség hasonló fogalmaknak tűnhetnek, valójában van köztük egy lényegi különbség:

Az amazóniai esőerdőkben honos türkizkotinga tollazata olyan valószerűtlen, mintha csak egy videójátékból szökött volna ki

Dél-Amerika népességének 10 százaléka mélyszegénységben él

a karbonsemlegesség csak a szén-dioxid-kibocsátás és -elnyelés egyensúlyi állapotát jelenti, miközben a nettó nulla az üvegházhatású gázok teljes skálája mentén célozza meg az egyensúlyt.

Dél-Amerika erősen érintett a klímaváltozás kapcsán. Az Amazóniában tomboló erdőtüzek nem csupán közvetlen haláleseteket okoznak, hanem több száz kilométeres területen növelik a légszennyezést, légúti megbetegedéseket kiváltva. Bolíviában a gyarapodó hóhullámok és aszályos időszakok tavak eltűnéséhez és sok településen vízhiányhoz vezetnek. A népszerű brazil tengerparti városokban, Rio de Janeiróban és São Paulóban nyaranta a hőmérő higanyszála nemegyszer 40 Celsius-fok fölé kúszik, miközben a vízellátás is akadózik. A vízellátás problémája egyébként szinte valamennyi latin-amerikai országot érzékenyen érinti, és a következő évtizedben várhatóan igen komoly társadalmi-gazdasági válságokhoz vezet a megfelelő adaptív intézkedések hiányában.

Keveset hallani róla, azonban a tengerszint-emelkedés a dél-amerikai kontinentst is sújtja. A Meteorológiai Világszervezet adatai alapján a globális átlagnál nagyobb

mértékű emelkedés veszélyezteti, különösen a dél-atlanti és a szubtrópusi észak-atlanti tengerpartok mentén. Néhány nagyváros is azokban a sérülékeny zónákban található, ahol az áradások és trópusi viharok megnövekedett erővel csapnak le a jövőben. Ilyen Fortaleza, Rio de Janeiro, São Paulo, Buenos Aires, Santiago de Chile és Lima is.

MEGÚJULÓ ENERGIA

A dél-amerikai régió országai jelenleg az energia-szükségletük negyedét elégítik ki megújuló energiaforrásból, amelynek a 80 százaléka vízenergia. 2015 és 2020 között a régió 33 százalékkal növelte megújulókapacitását, de ez az ütem továbbra sem elegendő, ha figyelembe vesszük, hogy a népesség növekedésével a villamosenergia-igény az előrejelzések szerint 2020 és 2030 között csaknem

50 százalékkal nő majd. A Nemzetközi Megújuló Energia Ügynökség (IRENA) számításai szerint a latin-amerikai államoknak 118 milliárd dollárba kerülne éves szinten szüksége a megújulóenergia-termelés, az energiahatékonyság, a hőszolgáltatás, a közlekedés és az elektromos hálózatok villamosítása terén, hogy megfeleljen a párizsi megállapodás célkitűzéseinek. A térség energiastratégiája alapján az államok éves szinten nagyjából öt százalékkal csökkentik a széntől való függőségüket, míg a napenergia részaránya évente várhatóan 10, a szélenergia pedig 9 százalékkal növekszik majd. Az energetikai átállásban a hidrogén is fontos szerepet játszhat a jövőben, különösen a nehezen dekarbonizálható ágazatokban, mint a távolsági közlekedés és a nehézipar.

A régió országai közül külön említést érdemel Chile, ahol az elmúlt időszakban ambiciózus célkitűzések és ezekhez kapcsolódó szakpolitikák születtek. A fosszilis tüzelőanyagokhoz és a rézbányászathoz való történelmi kötődése ellenére Chile az elmúlt években széles körű politikai támogatás, a magánszféra és a közszféra közötti partnerségek és az innovatív zöldtechnológiák révén felgyorsította az energetikai átállást. Chile nagyratörő célt tűzött ki: 2030-ra a teljes energiafogyasztásának 70 százalékat megújuló energiaforrásokra kívánja átállítani, és kötelezettséget vállalt arra, hogy 2050-re szén-dioxid-semlegessé válik.

VÍZHIÁNY ÉS VÍZSZENNYEZÉS

A Világbank adatai szerint Latin-Amerikában található a világ édesvízkészleteinek mintegy 30 százaléka, ennek ellenére továbbra is minden negyedik lakos vízhiányos területen él, és több mint a népesség fele olyan térségben él, ahol nem megoldott a biztonságos szennyvízelvezetés. Ez hatással van a természetes vizek állapotára is: a települési, ipari, bányászati és mezőgazdasági szennyvizek kezeletlen kibocsátása miatt a vizek 25 százaléka szennyezett. Erre jó példa a kolumbiai Medellín folyó és a brazil Guanabara-öböl, amelyek vízkészlete nagyléptékű ipari szennyezésnek van kitéve, így ihatatlan.

A klímaváltozás miatt további problémát jelent az Andok gleccsereinek olvadása, ami annyira felgyorsult, hogy az évezred eleje óta évente egy méterrel zsugorodnak, ezzel még inkább veszélyeztetve a városok és közösségek vízellátásának biztonságát.

DÉL-AMERIKA TÁRSADALMA: NAGYVÁROSOK ÉS NYOMORNEGYEDEK

Latin-Amerika országaiban egy pandémia utáni felmérés alapján a fő problémák közé a munkahelyek hiánya, a gazdasági visszaesés, a szegénység, a súlyosbodó egyenlőtlenségek, a korrupció, valamint a drogkereskedelem és a bűnözés tartoztak. Nem meglepő, hogy alapvetően a gazdasági-szociális problémák foglalkoztatják a lakosságot. A népesség nagyjából harmada él szegénységben, közel 10 százaléka (köribelül 44 millió fő) pedig mélyszegénységben, a munkaerőhiány 8 százalék körül alakul. Ezeket a számokat ráadásul tovább tetézi az országokban eluralkodó hiperinfláció. A világ egyenlőtlenségi jelentése szerint a dél-amerikai lakosság legszegényebb 50 százaléka a teljes jövedelemnek mindössze 10 százalékát, míg a leggazdagabb 10 százalék annak 55 százalékát keresi. És hogy miért is okoz komoly gondot az ilyen drasztikus mértékű egyenlőtlenség a nyilvánvaló morális okokon kívül? A társadalmi egyenlőtlenségek nagyban hozzájárulnak ahhoz, hogy Dél-Amerika országai globális léptékben is vezetnek a bűnözési statisztikákban, hiszen ahol az állam nem képes segíteni a társadalmat, ott a szervezett bűnözés átveszi az állami irányítást, ami elsősorban az elszegényedett közösségeket érinti.

Ha szóba kerül Dél-Amerika, különösen Brazília, sokaknak a foci jut eszébe. A joga bonito, vagyis a cselekről, a közönség szórakoztatásáról szóló „szép játék”, melyet olyan világszerte ismert futballisták népszerűsítettek, mint Pelé, Ronaldo vagy Ronaldinho. Dél-Amerika nyomornegyedeiben a futball nem csupán egy sport, hanem a szabadságot és a jobb élet iránti reményt jelenti sok millió gyermek számára, akikben ha tehetség mutatkozik, akkor a futballklubok felkarolják őket.

Az emberi jólétre vonatkozó mérőszámokat (várható élethossz, az étellel való elégedettség) és az ökológiai lábnyom indikátorát tömörítő Boldog Bolygó Index (Happy Planet Index) tekintetében Dél-Amerika országai kifejezetten jól teljesítenek. A globális ranglista legjobbja közé Kolumbia (3. hely), Ecuador (5.) és Uruguay (10.) is felkerült a legutóbbi felmérés során. Ezen országok lakosai tehát nemcsak hogy sokáig élnek, de az átlagosnál kedvezőbbben ítélik meg a boldogságukat (szubjektív jóllét), mindezt pedig kisebb ökológiai lábnyommal érik el: a régióelső Kolumbiában a várható élethossz 77 év, az étellel való elégedettség a 10-es skálán 5,71, emellett az ország 1,87 átlagos globális hektárra becsülhető ökológiai lábnyommal jellemezhető. Szemléltetés-ként, ez utóbbi érték az előző alkalommal bemutatott Amerikai Egyesült Államokban 7,2 volt, hazánkban pedig 3,93.

Utcai karnevál Kolumbiában.

letve ezeknek az illegális anyagoknak az exportjára, főként az Egyesült Államokba és Európába (a régióban előállított drogok 90 százalékát ezeken a területeken értékesítik). A világ kokatermesztése kizárólag a dél-amerikai Andokban összpontosul, különösen Kolumbiában, Peruban és Bolíviában. Nem újdonság ez a koncentráció: Pablo Escobar, hírhedt kolumbiai drogbáró az egész világon megtermelt kokainmennyiség kereskedelmének a 80 százalékát tartotta a kezében.

GAZDASÁG: ÁSVÁNYKINCSEK ÉS MEZŐGAZDASÁG A KÖZÉPPONTBAN

Dél-Amerika a globális GDP 3,6 százalékát termeli, aminek oka, hogy elsősorban a kevés hozzáadott értéket képező, természeti erőforrásokra építő gazdasági ágazatok a meghatározók a régióban. Latin-Amerika a földrajzi helyzetéből adódóan gazdag ásványokban, trópusi és mér-

sékelt éghajlatának köszönhetően pedig számos közkedvelt és alapvető mezőgazdasági termény előállítására ideális, ennek megfelelően a gazdasága két fő pillére a mezőgazdaság és a bányászat. A legnagyobb mennyiségben exportált mezőgazdasági áruk közé a banán, a cukor, a szójabab, a kávé és a marhahús tartozik. 2019-ben a világ banánellátásának 80 százalékát Latin-Amerika és a karibi térség biztosította. Érdekeség, hogy a világ öt legnagyobb kávétermesztő nemzete közül kettő (Brazília és Kolumbia) a régióban található. Brazília évi több mint 60 millió zsák kávébabot juttat a globális piacra, amivel a világ kávészükségletének egyharmadát fedezi.

A bányászatban kiemelkedő jelentőségű a réz, a bauxit, a vasérc és a nikkell. A legnagyobb bányák Chilében, Peruban és Brazíliában találhatók. Az IRENA elemzése szerint Latin-Amerika számos, a tiszta energiát hasznosító technológiákhoz nélkülözhetetlen ásványi anyagot is termel, és jól működő bányászati ágazatára építve diverzifikálhatná az új ásványi anyagokat, és segíthetne a világgazdaságnak elkerülni azokat a hiányossá-

Az egyes országok – fenntarthatósági szempontokat is figyelembe vevő – versenyképességét bemutató Globális Fenntarthatósági Versenyképességi Index meghatározásakor 189 számszerű indikátort vizsgálnak meg hat fő kategóriában: természeti tőke, erőforrás-hatékonyság, társadalmi kohézió, szellemi tőke, gazdasági fenntarthatóság és kormányzati hatékonyság. Az index kapcsán ki kell emelni, hogy valójában a legjobban teljesítő országoknak és régióknak is számos hiányossága van e téren: még a világviszonylatban élenjáró skandináv államok is csupán 58 pontot értek el a maximálisan szerezhető 100-ból. A dél-amerikai régió a globális lista középmezőnyében helyezkedik el. A legjobban teljesítő negyven ország között csupán egyetlen dél-amerikai állam szerepel. A 33. helyet elfoglaló Uruguay elsősorban a természeti tőke és az erőforrás-hatékonyság kategóriákban nyújtott teljesítményének köszönheti jobb helyezését.

gokat és szűk keresztmetszeteket, amelyek veszélyeztethetik a tiszta energiára való áttérést, például az elektromos járművek motorjaihoz és a szélturbinákhoz szükséges ritkaföldfémeket, valamint az akkumulátorok kulcsfontosságú összetevőjét, a nikkelt. E lehetőségek kiaknázásához azonban a bányászati tevékenységeknek magas szintű fenntarthatósági normákat kell betartaniuk, és arra is törekedniük kell, hogy a helyi közösségek számára kézzelfogható előnyöket teremtsenek.

A tovagyrúzó hatások mértékét számszerűsítő index (Global Spillover Index) az egyik ország által generált azon határokon átnyúló hatásokat méri, amelyek befolyásolják más országok képességét a fenntartható fejlődési célok elérésére. Ilyenek a kereskedelemben és a fogyasztásban megjelenő környezeti és társadalmi hatások (a negatív tovagyrúzó hatások közé tartozik a szén-dioxid-kibocsátás kiszervezése, a biológiai sokféleség veszélyeztetése és a balesetek, munkahelyi hatások), a pénzügyi hatások (például nyereségátcsoportosítás), valamint a biztonsági/fejlesztési együttműködési hatások (hivatalos fejlesztési támogatás és fegyverexport). Az index szerint Dél-Amerika fenntarthatósági szempontból sokkal jobban teljesít, mint Európa vagy Észak-Amerika országai, a régió (a Karib-térséggel együtt) 95 százalék körüli eredményt ért el.

FENNTARTHATÓ KEZDEMÉNYEZÉSEK FAIR TRADE

A méltányos kereskedelem mozgalom az exportőröknek fizetett magasabb árakat a jobb szociális és környezetvédelmi normákkal kombinálja. A mozgalom különösen azokra az árucikkekre

A kávécserje egy igen kényes növény, amely az északi szélesség 25. és a déli szélesség 30. foka között, 1000-2000 méteres magasságban, 18°C-on nő a legjobban. A klímaváltozás miatt termőterületei azonban egyre inkább visszaszorulnak, 2050-ig a termésmennyiség drámai csökkenése várható

re, illetve termékekre összpontosít, amelyeket jellemzően a fejlődő országokból a fejlettekbe exportálnak, de a hazai piacokon (pl. Brazíliában, az Egyesült Királyságban és Bangladesben) is felhasználják, különösen a kézműves termékek, a kávé, a kakaó, a bor, a cukor, a gyümölcs, a virágok és az arany esetében. A FairTrade termékek fele kötődik a dél-amerikai és a karibi térséghez, ahol a kávé és a banán teszi ki a FairTrade védjeggyel ellátott termékek 82 százalékát. Több mint 300 000 dél-amerikai kistermelő tagja a kezdeményezésnek, legmagasabb arányban perui és kolumbiai gazdák vesznek részt a hálózatban. A FairTrade-rendszerrel kapcsolatban számos kritika merült fel az elmúlt években. Egy 2015-ben készült tanulmány arra a következtetésre jutott, hogy a termelők haszna a nullához közelít, mivel túlkínálat van a tanúsításból, és a tisztességes kereskedelemnek minősített termékeknek csupán töredékét adják el ténylegesen a méltányos

kereskedelem piacain, ami csak éppen ahhoz elég, hogy a tanúsítás költségei megtérüljenek. Ugyanabban az évben közzétett tanulmány szerint azonban a tisztességes kereskedelem számos kitűzött célt elér, bár a nemzetgazdaságok méretéhez képest valóban továbbra is viszonylag szerény mértékben.

TERMÉSZETALAPÚ VÍZMEGTARTÓ MEGOLDÁSOK PERUBAN

Ahogy a korábbiakban írtuk, Dél-Amerika víznagyhatalom, ugyanakkor az utóbbi években egyre nagyobb problémát okoz a vizek szennyezése, valamint a szélsőséges időjárási események, mint a heves esőzések, az aszály, a szárazság. A perui Moyobamba városában az erdőirtás veszélyeztette a helyi vízgőyűjtőt, ezáltal a település vízellátásának forrását: ahogy a vízgőyűjtő körüli

Az amazóniai erdőirtás globális jelentőségű probléma

földhasználat megváltozott, azaz a természetes környezet helyett a kisüzemi mezőgazdaságra tértek át, a városba érkező víz mennyisége és minősége egyaránt csökkent. A válság megoldása érdekében az ott élők, a nemzetközi környezetvédelmi szervezetek, a helyi és regionális önkormányzatok, valamint a vízművek együttműködtek, hogy olyan megoldást találjanak, amely mindenki számára működőképes. Úgy döntöttek, hogy egy olyan díjszabási rendszert hoznak létre, amelyben a helyieknek havonta egy perui solt (kb. 0,30 dollár) kell fizetniük a vízszámlájuk részeként, amely közvetlenül egy speciális alapba kerül, amit vízgőyűjtő és esőerdővédelmi kezdeményezésekbe történő beruházásokra használnak fel.

ALTO HUAYABAMBA PROJEKT

Az Alto Huayabamba projekt célja, hogy összeköttetést alakítson ki a nemzeti parkok és a vadvédelmi folyosók között, ezáltal biztosítva veszélyeztetett állat- és növényfajok védelmét. Eddig 143 ezer hektárnyi területet állítottak helyre vagy vettek közvetlen védelem alá, miközben nyolc munkahelyet teremtett és negyven ott élő képzett ki a biodiverzitás monitorozására.

TUDTAD?

62% – Brazília a kontinensen tenyésztett marha 62 százalékát biztosítja, ez 10 millió tonnát jelent évente.

9,9 MILLIÓ – ennyi hektár áll ökológiai művelés alatt Dél-Amerikában, ez a világ biotermesztésébe vont területek 13 százalékát jelenti.

74% – a brazilok ennyi százaléka véli úgy, hogy környezetében nő az illegális drogok kereskedelme.

2,1 – globális hektár az egy főre eső ökológiai lábnyom Dél-Amerikában (a világszinten 2,7).

3000 – ennyi fajta gyümölcs terem az amazóniai esőerdőben. A nyugati világban ebből mindössze 200 ismert.

13 290 – bányát találhatók Dél-Amerikában.

A KONTINENS TELJESÍTMÉNYE A FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉSI CÉLOKBAN

A 2030-ra kitűzött Fenntartható Fejlődési Célok (SDG) haladását jelző indexben a régió 2022-ben a legmagasabb átlagos indexpontszámot az éghajlatváltozással kapcsolatos célkitűzések (SDG 13) tekintetében érte el, ebben a kategóriában a 100-ból 92,48 pontot szerzett. Ehhez képest a megfizethető és tiszta energia (SDG 7) 84,47 pontot ért el. A régió nem meglepő módon az egyenlőtlenségek csökkentése (SDG 10) terén voltak a legnagyobb kihívásai, az indexe 20,34 pont körül alakult. A kontinensen 77 ponttal Chile érte el a legjobb SDG-indexpontszámot.

A cikk szakértő partnerünk, a Planet Fanatics' Network gondozásában készült. Szerzői: **Szomolányi Katalin, Pálfí Nándor és Szabó Gréta**, a Planet Fanatics' Network munkatársai.

Kiadónk, a Ringier Hungary, a fontos ügyek mellett áll: kiadványainkban közérthetően és hitelesen tájékoztatunk arról, mi mindent tehetünk közösen a fenntartható fejlődés érdekében.

CSELEKEDJMOST.HU CSELEKEDJMOST

Az Andok festői vonulatai

